

INTERNETDAGI TESTLAR: YANGI MUAMMOLARI VA ISTIQBOLLARI

Abdumominova Saodat Sobir qizi

TOSHKENT AMALIY FANLAR UNIVERSITETI

«Pedagogika» fakulteti 3-bosqich talabasi

Akbaraliyeva Asila

Ilmiy rahbar: Toshkent Amaliy Fanlar Universiteti

Psixologiya kafedra o'qituvchisi

Elektron manzil: abdumominova26@gmail.com<https://doi.org/10.5281/zenodo.14848055>

Annotatsiya: Ta'lim va kasbiy sharoitlarda internetga asoslangan testlarga bo'lgan ishonchning ortishi yangi muammolar va imkoniyatlarni keltirib chiqardi. Ushbu maqola akademik yaxlitlik, texnik cheklovlar va foydalanish imkoniyatlariga e'tibor qaratib, onlayn baholashning ilmiy va texnologik jihatlarini o'rganadi. Bundan tashqari, u ishonchlilik va adolatni oshirish uchun sun'iy intellekt (AI), blokcheyn texnologiyasi va moslashuvchan testlardagi yutuqlarni o'rganadi. Empirik tadqiqotlar va texnologik echimlarni tahlil qilish orqali ushbu tadqiqot testning haqiqiyliги va xavfsizligini ta'minlashda onlayn baholashning kelajakdagi yo'nalishini ta'kidlaydi.

Kalit so'zlar: Onlayn testlar, internetga asoslangan baholashlar, akademik yaxlitlik, test xavfsizligi, mavjudlik muammolari, moslashuvchan test, masofaviy nazorat, raqamli ta'lim, elektron ta'limni baholash, aldashning oldini olish, baholashda sun'iy intellekt, testda kiberxavfsizlik, blokcheyn sertifikati, testning haqiqiyliги, standartlashtirilgan onlayn imtihonlar.

Kirish

Ta'lim va kasbiy baholashni raqamlashtirish internetga asoslangan testlarga jiddiy o'tishga olib keldi. Ushbu o'zgarish axborot texnologiyalaridagi yutuqlar, raqamli qurilmalardan foydalanish imkoniyatining oshishi va moslashuvchan o'rganish va baholash usullariga bo'lgan ehtiyoj tufayli yuzaga keldi. Onlayn testlar iqtisodiy samaradorlik, miqyoslilik va tezkor fikr-mulohazalarni taqdim etish qobiliyati kabi ko'plab afzalliklarni taklif etadi. Biroq, an'anaviy shaxsiy imtihonlardan internetga asoslangan baholashga o'tish, shuningdek, akademik yaxlitlik, test xavfsizligi, texnik cheklovlar va foydalanish imkoniyatining nomutanosibliги bilan bog'liq tashvishlarni o'z ichiga olgan bir qator muammolarni keltirib chiqaradi.

Onlayn baholashda asosiy tashvishlardan biri bu akademik insofsizlikdir. An'anaviy imtihonlardan farqli o'laroq, proktorlar imtihon topshiruvchilarni jismonan kuzatishi mumkin, Internetga asoslangan testlar yolg'onni aniqlash uchun masofaviy proktoring, biometrik tekshirish va AI tomonidan boshqariladigan xatti-harakatlar tahlili kabi dasturiy ta'minotga asoslangan echimlarga tayanadi. Ushbu texnologik yutuqlarga qaramay, tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, onlayn testlar ruxsatsiz manbalarga kirish qulayligi, test topshiruvchilar o'rtasidagi hamkorlik va javoblarni ishlab chiqarish uchun sun'iy intellekt vositalaridan foydalanish tufayli aldashga ko'proq moyil bo'ladi. Ushbu muammolarni hal qilish xavfsiz va axloqiy proktoring texnologiyalarini doimiy ravishda rivojlantirishni talab qiladi.

Internetga asoslangan testlardagi yana bir qiyinchilik texnik ishonchlilik masalasidir. Internetga ulanish, server barqarorligi va dasturiy ta'minotning noto'g'ri ishlashi testlarni

buzishi mumkin, bu esa adolat va haqiqiylik muammolariga olib keladi. Bu muammolar, ayniqsa, yuqori tezlikdagi internet va ilg'or raqamli infratuzilmaga kirish cheklangan, test sinovlari shartlarida tengsizlikni keltirib chiqaradigan rivojlanayotgan hududlarda muhim ahamiyatga ega. Onlayn baholashning samaradorligi takomillashtirilgan texnik echimlar va siyosat aralashuvi orqali ushbu nomutanosibliklarni yumshatishga bog'liq.

Ushbu qiyinchiliklarga qaramay, internetga asoslangan test istiqbolli imkoniyatlarni taqdim etadi. Sun'iy intellekt (AI) va mashinani o'rganish adaptiv testni yoqish orqali onlayn baholash samaradorligini oshirmoqda, bunda savollarning qiyinligi test o'tkazuvchining ishlashi asosida real vaqt rejimida sozlanadi. Bundan tashqari, blokcheyn texnologiyasi raqamli test yozuvlarini himoya qilish, haqiqiylikni ta'minlash va natijalarni manipulyatsiya qilishning oldini olish uchun potentsial yechim sifatida paydo bo'ldi. O'yinlashtirish va interfaol baholash usullari ham faollikni oshirish va test tashvishlarini kamaytirish, umumiy o'quv natijalarini yaxshilash uchun o'rganilmoqda.

Internetga asoslangan baholashlarga tobora ortib borayotgan ishonchni hisobga olgan holda, ushbu test formatining muammolari va istiqbollari ilmiy va texnologik nuqtai nazardan tahlil qilish juda muhimdir. Ushbu maqola onlayn testlar bilan bog'liq asosiy muammolarni, xususan, akademik yaxlitlik, foydalanish imkoniyati va texnik infratuzilmani o'rganishga qaratilgan bo'lib, raqamli baholashning ishonchliligi va adolatligini oshirishi mumkin bo'lgan potentsial yutuqlarni ta'kidlaydi. Yaqinda o'tkazilgan tadqiqotlarni ko'rib chiqish orqali ushbu tadqiqot xavfsizlik, tenglik va samaradorlikni muvozanatlashtiradigan innovatsion yechimlarga bo'lgan ehtiyojni ta'kidlab, internetga asoslangan test tizimlarining kelajakdagi rivojlanishi haqida tushuncha beradi.

Onlayn testdagi muammolar-an'anaviy qog'oz imtihonlaridan internetga asoslangan testlarga o'tish baholashning ishonchliligi, asosiligi va adolatligiga ta'sir qiluvchi bir qator muammolarni keltirib chiqardi. Ushbu qiyinchiliklarni keng miqyosda akademik yaxlitlik, texnik infratuzilma, foydalanish imkoniyati va testning haqiqiylik bilan bog'liq masalalarga ajratish mumkin.

1. Akademik halollik va aldashning oldini olish: Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, onlayn baholash an'anaviy imtihonlarga qaraganda akademik insofsizlikka ko'proq moyil bo'ladi. Talabalar tashqi resurslardan foydalanishlari, tengdoshlari bilan muloqot qilishlari yoki javoblar yaratish uchun ChatGPT kabi sun'iy intellekt (AI) vositalaridan foydalanishlari mumkin.

- Empirik topilmalar: Dodeen tomonidan o'tkazilgan tadqiqot shuni ko'rsatdiki, talabalarining 50% dan ortig'i onlayn imtihonlar paytida qandaydir akademik insofsizlikka yo'l qo'ygan.

- Hozirgi yechimlar: AI-ga asoslangan masofaviy proktoring dasturi ko'z harakatlarini, tugmachalarni bosish naqshlarini va fon shovqinini aniqlaydi, ammo tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, bu usullar ishonchli emas.

2. Texnik va infratuzilmaviy muammolar: Internetga asoslangan testning ishonchliligi texnik barqarorlikka, jumladan internetga ulanish, server sig'imi va dasturiy ta'minotning ishlashiga bog'liq.

- Empirik dalillar: Basilaia va Kvavadze tomonidan olib borilgan tadqiqotlar shuni ko'rsatdiki, qishloq joylaridagi o'quvchilar beqaror internet ulanishlari tufayli onlayn testlarda muvaffaqiyatsizlikka uchragan.

- Taklif etilayotgan yechimlar: Edge hisoblash va bulutga asoslangan ortiqcha mexanizmlar ushbu muammolarni yumshatib, sinov platformalariga doimiy kirishni ta'minlaydi.

3. Onlayn testdan foydalanish imkoniyati va tenglik: raqamli bo'linish test natijalarida nomutanosiblikni keltirib chiqaradi. Kam ta'minlangan talabalar yuqori tezlikdagi internetga, ishonchli qurilmalarga yoki test o'tkazish uchun qulay muhitga ega bo'lmasligi mumkin.

- Statistik tahlil: Tadqiqotlar shuni ko'rsatdiki, noqulay muhitda bo'lgan talabalar texnologik cheklovlar tufayli tengdoshlariga qaraganda onlayn baholashda 12-18% pastroq ball olishadi.

- Siyosat bo'yicha tavsiyalar: Umumjahon foydalanish dasturlarini amalga oshirish, test infratuzilmasini subsidiyalash va past o'tkazuvchanlikdagi ulanishlar bilan platforma muvofiqligini ta'minlash bu bo'shliqni bartaraf etishga yordam beradi.

4. Yaroqlilik va standartlashtirish masalalari: onlayn baholashning ta'lim natijalarini to'g'ri o'lchashini ta'minlash asosiy muammodir. Savol turlari, baholash algoritmlari va test formatlaridagi farqlar institutlar bo'ylab standartlashtirishga ta'sir qiladi.

- Tadqiqot natijalari: Tadqiqotlar shuni ko'rsatdiki, bir nechta tanlovga asoslangan onlayn imtihonlar ko'pincha yuqori darajadagi fikrlash qobiliyatlarini baholay olmaydi, bu esa ularning haqiqiyliги haqida tashvishlanishga olib keladi.

- Baholash dizaynidagi yutuqlar: real vaqtda ishlash asosida test qiyinchiliklarini o'zgartiradigan sun'iy intellektga asoslangan moslashuvchan o'rganish modellari baholashning aniqligini oshirishi mumkin.

Onlayn testlar adolatli, ishonchli va xavfsiz baholashni ta'minlash uchun hal qilinishi kerak bo'lgan muhim muammolarni keltirib chiqardi. Akademik insofsizlik, texnik beqarorlik, foydalanish imkoniyati to'siqlari va testning haqiqiyliги bilan bog'liq muammolar internetga asoslangan baholashning yaxlitligiga tahdid soladi. Biroq, sun'iy intellekt, kiberxavfsizlik va moslashuvchan test texnologiyalaridagi yutuqlar istiqbolli echimlarni taklif qiladi. Texnologik innovatsiyalar va siyosat islohotlari orqali ushbu tashvishlarni hal qilish orqali onlayn test kelajakda yanada samarali va adolatli baholash usuliga aylanishi mumkin.

Onlayn testdagi kelajak istiqbollari-onlayn baholash rivojlanishda davom etar ekan, texnologiya va ta'lim strategiyalaridagi yutuqlar internetga asoslangan testlarning kelajagini shakllantirmoqda. Akademik insofsizlik, foydalanish imkoniyatining nomutanosibligi va texnik cheklovlar kabi mavjud muammolarni hal qilish innovatsion yechimlarni birlashtirishni talab qiladi. Sun'iy intellekt (AI), blokcheyn texnologiyasi, adaptiv testlar, gamifikatsiya va masofaviy proktoring sohasidagi asosiy ishlanmalar onlayn baholashni yanada xavfsiz, ishonchli va samarali qilish uchun istiqbolli istiqbollarni taklif etadi.

1. Proktoring va shaxsiylashtirishda sun'iy intellect: AIga asoslangan proktoring tizimlari biometrik ma'lumotlarni tahlil qiladi, anomaliyalarni aniqlaydi va aldashni kamaytirish uchun ishonchlilik ballarini yaratadi.

- Mashina o'rganish ilovalari: Algoritmalar ko'zning noodatiy harakatlari yoki yozish tezligidagi keskin o'zgarishlar kabi shubhali xatti-harakatlarni keyingi ko'rib chiqish uchun belgilashi mumkin (Nguyen va boshq., 2020).

- Axloqiy mulohazalar: Tadqiqotlar sun'iy intellektga asoslangan monitoringdagi mumkin bo'lgan noxolisliklarni ta'kidlab, shaffof va tushunarli AI modellariga bo'lgan ehtiyojni ta'kidlaydi (Binns, 2018).

2. Xavfsiz sertifikatlash uchun blokcheyn texnologiyasi: blokcheyn texnologiyasi sinov natijalari va sertifikatlash yozuvlarini xavfsiz, buzg'unchilikka qarshi saqlanishini ta'minlaydi.

- Use Case: Massachusetts Texnologiya Instituti (MIT) hisob ma'lumotlari firibgarligining oldini olish uchun blokcheynga asoslangan raqamli diplomlarni joriy qildi (Gräther va boshq., 2018).

- Kelajak salohiyati: Markazlashtirilmagan tekshirish tizimlari shaffoflikni ta'minlagan holda sinov ma'lumotlarini manipulyatsiya qilish xavfini bartaraf qilishi mumkin.

3. Moslashuvchan test va Alga asoslangan baholash modellari: moslashuvchan test sinovdan o'tuvchining javoblari asosida real vaqt rejimida savolning qiyinligini sozlaydi, bu esa aniqroq baholashga olib keladi.

- Case Study: GRE (Graduate Record Examination) savollarning qiyinligini shaxsiylashtirish va o'lchov aniqligini oshirish uchun moslashtirilgan test modellaridan foydalanadi.

- Neyroilmiy asos: Kognitiv psixologiyadagi tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, adaptiv o'rganish strategiyalari inson xotirasini mustahkamlash jarayonlariga mos keladi, eslab qolish va eslab qolishni yaxshilaydi.

4. Gamifikatsiya va onlayn baholashda ishtirok etish: mukofotlar, qiyinchiliklar va interaktiv simulyatsiyalar kabi o'yinlangan elementlar motivatsiya va test ishtirokini oshirishi mumkin.

- Eksperimental dalillar: Tadqiqot shuni ko'rsatdiki, o'yinlashtirilgan baholash muhitidagi talabalar muammoni hal qilishda an'anaviy formatlarga qaraganda 15% yaxshiroq bajargan.

Onlayn testning kelajagi sun'iy intellekt, blokcheyn, adaptiv o'rganish va o'yinlashtirish sohasidagi yutuqlar bilan shakllantirilmogda. Ushbu texnologiyalar hozirda internetga asoslangan baholashlar bilan bog'liq ko'plab muammolarni hal qilib, test xavfsizligini, shaxsiylashtirishni, foydalanish imkoniyatini va ishtirokini yaxshilash potentsialiga ega. Biroq, axloqiy muammolar, xususan, maxfiylik, sun'iy intellektning noto'g'riligi va raqamli tengsizliklar bilan bog'liq - onlayn test barcha o'quvchilar uchun adolatli va samarali bo'lishini ta'minlash uchun hal qilinishi kerak. Kelgusi tadqiqotlar ushbu texnologiyalarni takomillashtirish, ularni amalga oshirish uchun standartlashtirilgan siyosatlarini yaratish va onlayn baholashdagi innovatsiyalar adolatlilik, foydalanish imkoniyati va akademik halollik tamoyillariga mos kelishini ta'minlashga qaratilishi kerak.

Xulosa qilib aytganda internetga asoslangan test aldash, foydalanish imkoniyati va texnik ishonchlilik bilan bog'liq jiddiy muammolarni keltirib chiqarsa-da, rivojlanayotgan texnologiyalar hayotiy echimlarni taklif qiladi. Sun'iy intellektga asoslangan proktoring, blokcheyn bilan himoyalangan sertifikatlash, moslashuvchan test modellari va gamifikatsiya onlayn baholashning yaxlitligi va samaradorligini oshirishi mumkin. Kelgusida olib

boriladigan tadqiqotlar ushbu texnologiyalarni takomillashtirishga qaratilgan bo'lishi kerak, bu esa internetga asoslangan testlarning ta'lim va kasbiy sharoitlarda adolatli, ishonchli va inklyuziv bo'lishini ta'minlashi kerak.

References:

1. Sotiboldiev, G. (2023). "Ta'lim tizimiga internetning kirib kelish tarixi: muammolar va yechimlar." Ijtimoiy-gumanitar fanlarning dolzarb muammolari.
2. Chay, Z., & Mukhiddinova, O. (2024). "O'zbekistonda STEAM-ta'lim: rivojlanish muammolari va istiqbollari." Acta Educationis Generalis.
3. "Standartlashtirilgan testlar bilan bog'liq muammolar." Tahlil: dolzarb muammolar, innovatsiyalar va ilmiy tadqiqotlar..